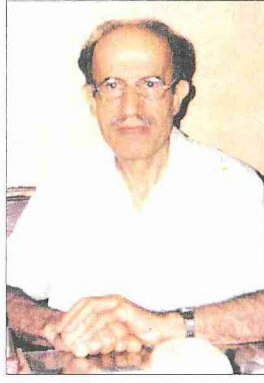

Giriş, Ankara 2000, V, 353, 354, 355 vd.; V. V. Barthold, *İslâm Medeniyeti Tarihi* (izah, düzeltme ve ilâvelerle trc. M. Fuad Köprülü), Ankara 1984, s. 161; Abdülhay el-Kettâni, *et-Terâtibü'l-idâriyye* (Özel), III, 62; Emre Dölen, *Tekstil Tarihi*, İstanbul 1992, s. 71 vd.; Halil İnalıcık, "Osmanlı Pamuklu Pazarı, Hindistan ve İngiltere Pazar Rekabetinde Emek Maliyetinin Rolü", *Gel.D.*, II (1981), s. 1-65; a.mlf., "Kıtu'n", *EP²* (İng.), V, 557 vd.; E. Ashtor, "Kıtu'n", a.e., V, 554-556; J. C. Trever, "Cotton", *IDB*, I, 709; Mübahat S. Kütükoğlu, "Baruthâne-i Âmirî", *DİA*, V, 97; Eckart Ehlers – Ahmad Parsa, "Cotton", *EI^r*, VI, 334; Hassan Hakimian, "Cotton", a.e., VI, 335.

NEBİ BOZKURT

Kevork Pamukçıyan

PAMUKÇIYAN, Kevork (1923-1996)

Araştırmacı-yazar.

23 Şubat 1923'te Üsküdar'da doğdu. Kayserili bir Ermeni ailesine mensuptur. Babası 1890'da İstanbul'a yerleşip kumaş ticaretiyle uğraşan, Cumhuriyet döneminde kâtiplik yapan Hacı Mikayel Pamukçıyan'dır. İlköğrenimini 1937'de Nersesyan-Yermonyay Okulu'nda tamamladı. Daha sonra Saint Joseph Fransız Koleji'ni bitirdi. 1942-1945 yılları arasında Üsküdar, 1949'da Edirnekapi ve 1950-1956 yıllarında Balıklı Ermeni mezarlıklarındaki 2000 kadar mezar taşı kitâbesini derledi. 1950'den itibaren İstanbul'da bulunan on kadar Ermeni kilisesinin vaftiz ve vefeyat kayıtları üzerinde çalıştı. 1944-1950 yılları arasındaki dönemde karakalemle portre çizimiyile ilgilendi. Bu alandaki en başarılı eseri 1944'te çizdiği ve 1969'da *Kulis*'te yayımlanan Rupen Sevag'a ait portredir. 1953'te Kültürel Araştırmalar Teşvik Cemiyeti'nin kurucuları arasında yer aldı. 1967'den itibaren patrikhânedeki görev yaptı. Burada 1967-1977 yılları arasında kütüphane idareciliği, 1977-1982 yıllarında genel sekreterlik, 1982'den sonra da kültür işleri danışmanlığını sürdüren Pamukçıyan 1968-1978 yılları arasında önce *Şoğagat* dergisinin, ardından patrikhâne salnâmesinin editörlüğünü üstlendi. 1976'da İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü'ne, 1983'te Hollanda'nın Leiden şehrindeki Uluslararası Ermeni Araştırmaları Birliği'ne üye seçildi. 23 Eylül 1996'da İstanbul Feriköy'de öldü.

Türk ve Ermeni kaynaklarına olan hâkimiyetiyle bu iki kültür arasında kurduğu ilişki birçok ansiklopedi için yazdığı maddelerde görülen Pamukçıyan, Ermenice ve Türkçe'nin yanı sıra Fransızca, İngilizce, İtalyanca, Almanca ve Romence'ye de vâ-

kıftı. Ayrıca Yunanca, İspanyolca, Portekizce'ye âşinaydı. İlk yazısı 2 Temmuz 1943 tarihinde *Nor Lur* gazetesinde çıkan makalesidir. 1947-1952 yılları arasında haftalık olarak *Carakayt* adlı dergide 1949'dan itibaren çeşitli yazılar yazdı. 1950-1952 ve 1958-1966 yıllarında Reşat Ekrem Koçu'nun *İstanbul Ansiklopedisi*'nde 300 kadar madde kaleme aldı. Bu maddeler kendisinin Türk okuyucuları tarafından tanınmasını sağladı. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* (1983-1987), *Ana Britanica* (1988-1990) ve Türk müzikleri ansiklopedilerine de katkıları oldu. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*'ne "Ermeniler", "Depremler" (Osmanlı dönemi) ve "Amiralik" maddeleri yanında bazı Ermeniler'in biyografilerini yazdı. İlk Türkçe makaleleri, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu'nun *Belleten*'inde 1956-1958 yılları arasında yayımlandı. *Hayat Tarih Mecmuası* (1969-1978), *Tarih ve Edebiyat Mecmuası* (1978-1981), *Halk Kültürü* (1984-1992), Türk Tarih Kurumu *Belleten*'i (1990-1992), *Folklor ve Etnografya Araştırmaları Yıllığı* ile (1984-1985) *Tarih ve Toplum* dergisinde Türkçe yazılarını sürdürdü. Bunların dışında çeşitli gazete ve dergilerde Türkçe yazıları yayımlandı.

Eserleri. Ermenice: 1. *Agıntsi Hin Kertasdanner u Temker* (Eğimli eski aileler ve simalar; Toros Azadyan, *Agın* [Eğim] içinde, İstanbul 1956). 2. *Şoğagat* (yıllık, 1970). Bu tarihten itibaren yıllıkların he-men bütün yazıları Pamukçıyan tarafından yazılmıştır: "Madenakidutyun Hanrabedagan Hisnamya Şırcanı İstanbulahay Kırki" (Cumhuriyet'in 50 yılında Ermenice kitaplar bibliyografyası, *Şoğagat* 1976-1978 yıllığı içinde); "Hagop Nalyan Badriark" (*Şoğagat*, İstanbul 1981); "Hovhannes Badriark Golod" (*Şoğagat*, İstanbul 1984); Eremya Çelebi Kömürçüyan'ın eseri olup notlandırarak neşrettiği "Badmutyuyun Hıragizman Gosdantubolsa (1660 Darvo)"

(1660 yılı İstanbul yangını tarihi, *Şoğagat*, İstanbul 1991). **Türkçe:** "Ermeni Harfli Türkçe Elyazma Eski Bir Cönk" (*Folklor ve Etnografya Araştırmaları Yıllığı*, 1984); Eremya Çelebi Kömürçüyan, *İstanbul Tarihi: XVII. Asırda İstanbul* (İstanbul 1988, 2. bs.; notlarla yayıma hazırlanmıştır). Pamukçıyan'ın ölümünün ardından makaleleri Osman Köker tarafından derlenip *Ermeni Kaynaklarından Tarihe Katkıları* adıyla neşredilmiştir (I, *İstanbul Yazıları*, İstanbul 2002; II, *Ermeni Harfli Türkçe Metinler*, İstanbul 2002; III, *Zamanlar, Mekanlar, İnsanlar*, İstanbul 2003; IV, *Biyografileriyle Ermeniler*, İstanbul 2003).

BİBLİYOGRAFYA :

Kevork Pamukçıyan, "Kevork Mikayeli Pamukçıyan (Otobiyoğrafı)", *İstanbul Yazıları* (haz. Osman Köker), İstanbul 2002, I, s. XIII-XVI; Turgut Kut, "Baron Kevork Tıbir Pamukçıyan'dan Anılar", a.e. içinde, I, s. XXIV-XXVII; M. Sabri Koz, "Bir Ermeni 'Derviş': Kevork Pamukçıyan", a.e. içinde, I, s. XXVIII-XXXVI; "Kevork Pamukçıyan'ın Türkçe Makaleleri", a.e. içinde, I, s. LI-LVII; "Kevork Pamukçıyan'ın Ansiklopedilere Yazdığı Maddeler", a.e. içinde, I, s. LVIII-LXVIII; "Kevork Pamukçıyan Bibliyografyası 1956-1996 (Tarih ve Toplum'un Dışındaki Makaleleri)", *TT*, XXVI/153 (1996), s. 46-47; Ayda Uyar, "Araştırmaya Adanmış Bir Ömür: Kevork Pamukçıyan (1923-1996)", a.e., XXXIX/230 (2003), s. 4-11.

NAGEHAN ÇAKAR BAŞPEHLİVAN

PANARABİZM

Bütün Araplar'ı
tek bir siyasî birlik altında
birleştirme ideolojisi.

Sözlükte "Arap milliyetçiliği" anlamına gelen *el-kavmiyyetü'l-Arabiyye*'den farklı olarak "Araplar'ın birliği" mânasındaki *el-vahdetü'l-Arabiyye* yerine kullanılan bir kavramdır. Arap milliyetçiliğiyle alakası bakımından fikrî temelleri XIX. yüzyılın sonlarına kadar giden *panarabizm* (Fr. panarabisme) başlangıçta Osmanlı hâkimiyetindeki bazı bölgelerin Araplar'ını, I. Dünya Savaşı'ndan sonraki yarım asırlık dönem içerisinde Fas'tan Uman'a kadar bütün Araplar'ı içine alan bir siyasî birlik kurmak amacıyla geliştirilen fikir ve faaliyetler için kullanılmıştır. XIX. yüzyılda gelişen ve milliyete vurgu yapan diğer "pan hareketleri"ne göre daha geç ortaya çıkmıştır.

XIX. yüzyılın ikinci yarısında Araplar'ın geleceğini tartışmaya başlayan Arap düşünürlerinin önemli bir kısmı, problemlerinin Osmanlı Devleti çatısı altında kalarak çözülebileceğini savunurken azınlık bir grup Lübnan gibi bazı bölgelerde Araplar'ın bağımsız bir yönetime geçmeleri gerektiğini